

Epäreilut kauppatavat, vahvemman pelko ja elintarvikemarkkinavaltuutetun selvitys

Elntarvikemarkkinavaltuutetun toimisto (jäljempänä ETMV) teki touko-kesäkuussa 2023 Leipuriliiton jäsenyrityksille kyselyn, jossa selvitettiin reilujen kauppatapojen noudattamista leipomo- ja konditoria-alan tuotteiden kaupassa. ETMV:n toimiston 9.10.2023 julkaiseman selvityksen mukaan hyvien kauppatapojen vastaisia epäreiluja käytäntöjä esiintyy suhteellisen paljon leipomo- ja konditoria-alan kaupassa. Näitä esiintyy ennen kaikkea maksuajoissa, ehtojen yksipuolisissa muutoksissa, palautuksissa, kaupallisissa kostotoimissa sekä tilausten peruutuksissa (lue lisää sivuilta 18-19).

siihen tilaisuuden riippumatta siitä, millaisesta vallankäytöstä on kulloinkin kysymys. Nyt tehdyn kyselyn tulokset ovat tuosta taas yksi esimerkki**. Aika näyttää mitä tällaisesta kyselystä ja sen julkaisemisesta seuraa. Kyselyhän tehtiin elintarvikemarkkinavaltuutetun toivomuksesta. Paranevatko kauppatavat vai onko seurauksena vain leipomotuotteita tarjoavien suomalaisten yritysten määrän vähentyminen erilaisten kaupallisten kostotoimien myötä?

Suomessa on upea monipuolinen ja monimuotoinen leipäkulttuuri, kuten kaikki hyvin tietävät.

ETMV:n tekemästä selvityksestä myös ilmenee, että iso osa leipomo- ja konditoria-yrityksistä pelkää ostajien reaktioita, jos yritykset yrittävät pitää puoliaan ”vahvemman tahon” vaatimusten edessä. Ostajien koetaan olevan niin tärkeitä omalle liiketoiminnalle, että ne pystyvät käytännössä sanelemaan sopimusehtoihin tehtävät muutokset. Yritykset kokevat ottavansa suuren riskin, jos he eivät suostu ostajien yksipuolisiin ”ehdotuksiin”, kun seurauksena voi olla tuotteiden poistaminen ostajien valikoimasta tai ainakin tilausmäärien vähentyminen. Samasta syystä yritykset karsastavat myös yhteyden ottamista elintarvikemarkkinavaltuutettuun.

Leivän tuonnin osuus on leipämarkkinoista kuitenkin noin 20 %. Kahvileivän ja ns. ruokaisten tuotteiden osalta tuonti on vielä suurempaa. Mikä tarve on siihen, että ulkomailta pitää kuljettaa tuotetta määrin pitkin Euroopan valtateitä leipomotuotteita Suomeen? Eikö vähäisempikin määrä riittäisi? Varsinkin kun tarjontaa olisi omasta takaa riittämiin***.

Olen positiivisesti yllätynyt, että iso osa leipomo- ja konditoria-alan yrityksistä ylipäänsä uskalsi vastata ETMV:n toimiston tekemään kyselyyn. Tiedän, että vastaaminen kyselyyn ei ollut helppoa. Mutta vastaaminen kyselyyn on ensiaskel siihen, että kauppatavat voivat tulevaisuudessa muuttua reilummiksi. Kuten elintarvikemarkkinavaltuutettu Olli Wikberg tämän lehden sivulla 19 oivallisesti toteaa, hän ja hänen toimistonsa voivat ryhtyä konkreettisiin toimenpiteisiin vain, jos he tietävät asioista, mutta ”ellei asiasta puhuta, mikään ei muutu”.

Onneksi päivittäistavarakaupan puolella kuitenkin ymmärrettään, että kaupan leipäosasto on alue, jossa kaupan ketjut voivat erottautua toisistaan, muussakin kuin vain tuotteiden hinnoissa.

Useimmat ihmiset käyttävät valtaansa väärin saadessaan siihen tilaisuuden riippumatta siitä, millaisesta vallankäytöstä on kulloinkin kysymys.

On hienoa, että Suomeen on viimein perustettu viranomainen, elintarvikemarkkinavaltuutetun toimisto, jota tämän kaltainen asia ylipäänsä kiinnostaa. Tähän mennessä Suomeen on perustettu viranomaisia, joiden tehtävänä on lähinnä kerätä köyhälle valtiolle rahaa yrityksiltä/yhdistyksiltä, sakkoja tai seuraamusmaksuja yms., kunhan viranomainen saa vain jotenkin näytettyä, että yritykset/yhdistykset ovat rikkoneet jotain lakia tai ovat muutoin laiminlyöneet joitakin tehtäviään.

Muutoinhan kaupat ovat pitkälti toistensa kopioita: vain kauppajen nimet ja värimaailma poikkeavat toisistaan. Toki voihan joku ajatella niinkin, että tuonnin lisääminen on yksi keino opettaa suomalaisille leipomoille ja konditorioille heidän paikkaansa tässä ”ravintoketjussa”. Ajatuksella, että kun ette tee niin kuin haluamme, lisäämme sitten tuontia. Näin pääsemme kaiken lisäksi helpommalla, kun meidän ei tarvitse nähdä aikaa ja vaivaa pienten ja keskisuurten yritysten kanssa neuvottelemiseen.

Mika Väyrynen

ETMV:n toimiston kyselyn tulokset kertovat päivittäistavarakaupan, samoin kuin julkisista elintarvikehankinnoista vastaavien henkilöiden, vahvasta neuvotteluasemasta suhteessa tuotteita tarjoaviin yrityksiin*. Ostajia on muutamia, mutta leipomotuotteita tarjoavia yrityksiä on satoja. Tuollaisessa tilanteessa, jossa ostajapuolella on vaihtoehtoja riittämiin, tapahtuu helposti vallan väärinkäyttöä ostajien puolelta. Joten ei ole tosiaankaan ihme, jos yritysten puolella koetaan pelkoa siitä, että liikesuhteet voivat kärsiä, jos yritykset uskaltavat puhua kokemistaan epäkohdista ääneen.

* Erityisesti julkisen sektorin hankintatoiminta näyttää toisinaan suorastaan pöyristyttävältä, niin erikoisia tarinoita kuulen yksittäisiltä yrittäjiltä heidän toiminnastaan.

Olen usein todennut, että ihmisluonteelle ei valta sovi, ei suurempi, eikä pienempi valta. Erästä sanontaa mukaillen voi todeta, että useimmat ihmiset käyttävät valtaansa väärin saadessaan

** Vahvemman aseman ”hyödyntäminen” näyttää olevan maan tapa. Suomen Yrittäjien 11.10.2023 julkaiseman tiedotteen ”Yrittäjägallup: Suuret yritykset pidentävät laittomasti maksuaikoja - Isot pitävät pieniä firmoja pankkeinaan” mukaan suuret yritykset rikkovat usein maksuehtolakia ilmoittamalla pienyrityksille, että he eivät saa rahojaan sovituissa aikatauluissa vaan vasta joskus myöhemmin. <https://www.yrittajat.fi/tiedotteet/yrittajagallup-suuret-yritykset-pidentavat-laittomasti-maksuaikoja-isot-pitavat-pienia-firmoja-pankkeinaan/>

*** Myös suomalaiset leipomot tuovat jonkin verran tuotteita Suomeen.